

Функција и структура *Водича*

Функција *Водича* је да одабраним подацима представи библиотеке Србије, као окосницу библиотечно-информационог система Републике.

Водич је намењен првенствено корисницима библиотечких фондова и услуга, установама и појединцима којима је комуникација са библиотекама потребна из професионалних разлога: издавачким и књижарским предузећима, средствима јавног информисања, установама културе, науке и образовања, органима државне управе одговорним за обезбеђење услова за остваривање библиотечке делатности, писцима и, наравно, библиотекама и библиотечким радницима.

Публикацијом је обухваћено 154 библиотеке, 44 дома културе у седиштима општина у којима не постоји самостална библиотека, један огранак у седишту општине и 3 асоцијације библиотека и библиотечких радника.

У *Водичу* су заступљене, уз неколико изузетака, само самосталне библиотеке у библиотечној мрежи Србије, односно, библиотеке које имају статус јавне установе. *Водичем* нису обухваћене библиотеке које су актуелним *Законом о библиотечној делатности* из 1994. године дефинисане као "организационе јединице других организација које обављају библиотечку делатност", односно високошколске, школске и специјалне библиотеке.

У првом поглављу *Водича* представљене су: Народна библиотека Србије у Београду, Библиотека Матице српске у Новом Саду, Универзитетска библиотека "Светозар Марковић" у Београду, Народна и универзитетска библиотека "Иво Андрић" у Приштини, Универзитетска библиотека "Никола Тесла" у Нишу и Универзитетска библиотека у Крагујевцу, као и најзначајније специјалне библиотеке: Библиотека Српске академије наука и уметности, Библиотека Српске патријаршије и Централна библиотека Војске Југославије. У овом поглављу представљене су и библиотечке асоцијације Републике: Заједница библиотека Србије, Библиотекарско друштво Србије и Заједница библиотека универзитета у Србији.

У другом поглављу представљене су самосталне народне библиотеке, али и несамосталне библиотеке које у седишту општина делују у оквиру других установа културе (домова културе, културних центара, радничких универзитета, народних универзитета) или, у једном случају, као огранак самосталне библиотеке из друге општине. У оквиру података о народним

библиотекама набројани су и огранци тих библиотека и месне библиотеке у насељеним местима општина, па се може рећи да друго поглавље *Водича* обухвата целовиту мрежу народних библиотека у Републици.

Редослед библиотека у првом поглављу дат је према месту и функцији у библиотечној мрежи, а у другом поглављу према азбучном реду општине у којој библиотека остварује делатност.

Библиотеке са подручја града Београда окупљене су све на једном месту (Београд) азбучним редоследом према имену библиотеке.

Седиште општине и седиште библиотеке подудара се у свим случајевима изузев у случају општина Лучани (седиште дома културе у Гучи), Нова Црња (седиште библиотеке у Српској Црњи) и Гора (седиште дома културе у Драгашу). Место ове три библиотеке у *Водичу* одређено је према седишту библиотеке, односно дома културе.

Извори података за *Водич* су: анкета за *Водич* и допуна анкете, које је спровело Одељење за развој и унапређење библиотечке делатности Народне библиотеке Србије уз помоћ матичних библиотека Србије, база *Мрежа библиотека Србије* формирана у Одељењу за развој и унапређење библиотечке делатности Народне библиотеке Србије и матичним библиотекама, штампани водичи за поједине библиотеке, сајтови које поједине библиотеке и асоцијације имају на Интернету, годишњи извештаји о раду библиотека и одговарајућа теоријско-историјска литература.¹

За библиотечке асоцијације дати су подаци о адреси, делатности, органима и радним телима, чланству у међународним организацијама, издавачкој делатности и наградама које асоцијације додељују библиотекама и библиотечким радницима.

¹ *Историја српске културе*. Београд: Удружење издавача и књижара Југославије: Горњи Милановац: Дечје новине, 1996. Стаматовић, Десанка. *Читалишта у Србији у ХИХ веку*. Београд: Народна библиотека Србије, 1984.

Библиотеке су представљене у *Водичу* првенствено подацима који су од интереса за потенцијалне кориснике (фондови, културна и издавачка делатност, мрежа библиотека у општини) и подацима који су од интереса за установе и појединце који службено комуницирају са библиотекама (адреса).

У *Водичу* са дати и подаци о руководиоцима библиотека према стању из 2000. године, осим за библиотеке са Косова за које су дати подаци према стању из 1999. године.

Подаци о историјском развоју проверавани су и допуњавани на основу литаратуре.

а) Име библиотеке, односно асоцијације, преузето је из статута установе. За несамосталне народне библиотеке дато је име установе у оквиру које се остварује библиотечка делатност у тој општини.

б) Име општине дато је само у другом поглављу где служи као критеријум редоследа народних библиотека, јер се претпоставља да ће корисници неку народну библиотеку тражити пре свега према њеном седишту.

в) Сигла библиотеке је јединствена ознака коју свака библиотека има у бази *Мрежа библиотека Србије*. Сигла је десетоцифрени број у коме: прве две цифре означавају округ (од 01- Северно-бачки округ до 30- Град Београд), три наредне цифре означавају општину (од 001- Ада до 189- Чукарица), две наредне цифре означавају тип библиотеке (00- Народна библиотека Србије, 01- народне библиотеке, 02- месне библиотеке, 11- огранак народне библиотеке, 10-Библиотека Матице српске, 16- универзитетске библиотеке и 17- Библиотека Академије наука) и последње три цифре (од 001 до 999) означавају редни број библиотеке у електронској бази надлежне матичне библиотеке, односно у бази *Мрежа библиотека Србије*.

Сиглу немају Библиотека Српске патријаршије и Централна библиотека Војске Југославије јер се подаци о њима не воде у бази *Мрежа библиотека Србије*.

г) У групи адресних података дати су: поштански број и место седишта библиотеке, улица и број, телефон и телефакс, електронска пошта и WWW- адреса библиотеке. Последња два податка дата су само за библиотеке и асоцијације које поседују www-адресу и E-mail.

д) За библиотеке у првом поглављу, чији су се фондови формирали у дужем периоду, дат је кратак историјат настанка и развоја институције, а за народне библиотеке дати су подаци о години формирања првог читалишта, у случајевима где постоје писани подаци о томе, и година оснивања библиотеке.

ђ) Фондовима библиотека посвећена је посебна пажња јер су подаци о њима од највећег интереса за потенцијалне кориснике *Водича* и библиотечких фондова и услуга.

За библиотеке у првом поглављу дати су подаци о настајању њихових фондова и подаци о садашњем стању и организацији фондова и збирки.

За све библиотеке дати су расположиви подаци о броју: примерака монографских публикација (за народне библиотеке и подаци о броју књига за децу који је садржан у укупном броју књига); наслова периодичних публикација, библиотечких јединица завичајних фондова у народним библиотекама, библиотекама- целинама, збиркама рукописних књига, инкунабула, старих и ретких књига, картографског материјала, графике и фото-докумената.

е) Издавачка делатност библиотека представљена је подацима о серијским публикацијама које библиотека издаје у континуитету, стручним, књижевним или научним. Подаци о издању монографских публикација дати су ако библиотека књиге издаје редовно и у оквиру издавачких целина.

ж) Културна делатност библиотека заступљена је подацима: о манифестацијама изграђеног програмског профила који се реализују у утврђеном временском периоду, о програмима који су организовани у циклусе и о редовним изложбама књига и другог библиотечког материјала.

з) Подацима о наградама које је библиотека добила и наградама које библиотека додељује употпуњена је слика о појединој библиотеци, њеном значају за развој библиотечно-информационог система и њеном месту у мрежи установа културе у Републици.

и) Мрежа јавних библиотека у општини представљена је списком библиотечких огранака и месних библиотека у насељеним местима општине у којој народна библиотека, било да је самостална или да делује у оквиру друге установе културе, остварује своју делатност.

Група података заједничка за све, или готово све, библиотеке, није навођена посебно за сваку библиотеку већ ће наћи место у овом предговору.

Први податак заједнички за све библиотеке је радно време. Скоро све библиотеке у Србији са читаоцима раде радним даном од 7,00 или 8,00 часова до 19,00 или 20,00 часова и суботом од 8,00 до 12,00 или 15,00 часова. Изузетак су неразвијене народне библиотеке у мањим местима које са читаоцима раде само у преподневним сатима.

Подаци заједнички за све народне библиотеке су: организација одељења и служби, класификација, смештај и коришћење књига, правила обраде књига и периодике, каталози и аутоматизација пословања.

а) Одељења и службе народних библиотека нису посебно навођена за сваку библиотеку (осим за библиотеке из првог поглавља) јер већина народних библиотека има исту или сличну организацију одељења и служби за рад са корисницима: позајмно одељење за одрасле читаоце са посебно издвојеним фондом приручника и стручне књиге, који се користи искључиво у библиотеци; позајмно одељење за рад са децом; одељење периодике; завичајни фонд и службу за културну и издавачку делатност библиотеке.

б) Класификација и смештај књига у народним библиотека врши се по УДК систему, а највећи део фонда на позајмним одељењима смештен је по групама УДК система и налази се у слободном приступу.

За обраду свих врста библиотечке грађе у народним библиотекама користе се међународним стандарди ISBD (G,M,S,NBM,CM,PM,A, CP).

Скоро све народне библиотеке израђују алфаветски, знатан број стручни, а само поједине предметни каталог.

Аутоматизација пословања народних библиотека је у току. Један број народних библиотека унео је претежан део фонда у аутоматизоване базе, један број је у фази уградње софтвера, обуке стручњака и уноса података у базу, а један број библиотека није још ни отпочео процес аутоматизације.

Водич је опремљен регистром имена руководиоца библиотека, награда које додељују библиотеке и библиотечке асоцијације, библиотека целина, библиотека издавача и периодичних публикација и едиција.

Водич има мапу библиотечке мреже Србије којом је представљена шема надлежности у остваривању матичних функција народних библиотека по *Закону о библиотечкој делатности* из 1994. године.

У Београду, јануара 2001. године
Владимир Шекуларац